

Årsrapport 2020

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

PROJEKT ØRN

DOF rapport 29

INDHOLD

Redefotografier	side	4
Ørne i Danmark i 2020	side	5
Fiskeørnen i 2020	side	6
Observationer fra lokaliteterne (Fiskeørn)	side	8
Kongeørnen i 2020	side	12
Kongeørn: Redefotografering helt tæt på	side	14
Havørnen i 2020	side	16
TV-ørne populære som aldrig før	side	17
Billeder fra ØrneTV	side	18-19
Ynglesucces og produktivitet for Havørn	side	20
Observationer på lokaliteterne (Havørn)	side	28
Havørne versus Kongeørne	side	30
Carbofuran: Et sort år på Tåsinge	side	33
projektoern@dof.dk - kontakter i Projekt Ørn	side	35

Forsiden: Kongeørnepar på rede i Tofte Skov NØ 2. april 2020.
Foto: Jan Tøttrup Nielsen og Hans Christophersen/Vildtkamera

Redaktion: Kim Skelmose og Ole Friis Larsen

Ved citering anfør: Skelmose, K., Larsen, O. F.,
Projekt Ørn – Årsrapport 2020, DOF BirdLife Danmark.

Tryk: STEP PRINT POWER

ISSN: Trykt version: 1904-3899   Elektronisk version: 1904-3902

PROJEKT ØRN

Årsrapport 2020

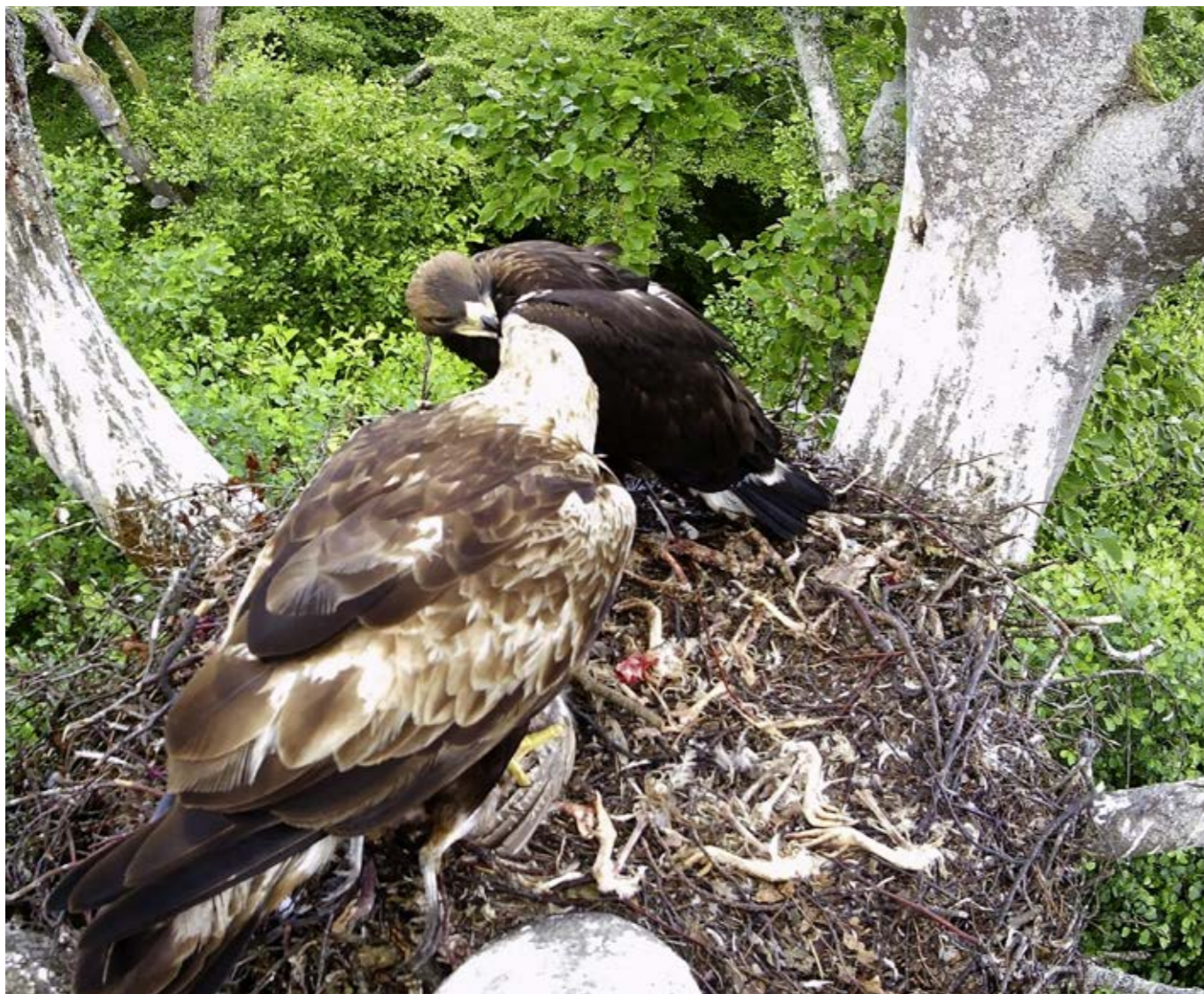
Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
D A N M A R K

Udgiver og copyright: Dansk Ornitologisk Forening – DOF BirdLife Danmark
Vesterbrogade 138-140, DK-1620 København V
Telefon: +45 33 28 38 00 Mail: dof@dof.dk

Udgivet af DOF i år 2021

I denne årsrapport er der mange eksempler på redefotos. Det er noget, der ofte er kontroversielt i diskussioner om ornitologi og fotografering.

Fotografer bliver kritiseret for at gå alt for tæt på reder, men i projektet til beskyttelse af rovfugle går vi endnu tættere på. Forskellen er, at projekternes kameraer er ubemandede og bliver sat op ved rederne, før ørnene tager rederne i brug til årets yngel, så fuglene ikke bliver forstyrret af udstyr og optagelser.

Den slags billeder og optagelser giver os værdifuld ny viden om rovfuglenes adfærd og forhold som ynglefugle. Desuden er en aktivitet som ØrneTV med til at skabe interesse for vores rovfugle og dermed for deres beskyttelse.

Vi skal bare altid huske, at fuglenes sikkerhed og tryghed ved rederne er forudsætningen for, at de kan leve her, og derfor altid må veje tungere end kortsigtede behov for at komme tæt på rederne.

Foto: Kongeørn med unge, Tofte Skov SV 11. juli 2020.
Foto: Jan Tøttrup Nielsen og Hans Christophersen/
Vildtkamera. DOF ØrneTV (havørnerede).

ØRNE I DANMARK I 2020

2020 blev på mange måder et helt andeledes år på godt og ondt. Coronapandemien har præget os alle i det forgangne år, også ørnene har mærket, at noget har været anderledes, end det plejer. Mange flere mennesker har færdes i naturen, hvilket for vores fauna har betydet flere forstyrrelser og mere slitage. Samtidig har det været fantastisk at se, at mange mennesker finder glæde ved at færdes i vores natur.

Både carbofuranforgiftninger og fugleinfluenza har i det forgangne år haft mediernes opmærksomhed i forhold til de danske ørne. Carbofuranforgiftningerne har optaget os meget. Det er fuldstændig uacceptabelt og ulovligt, at nogle bevidst efterstræber ørnene. Tåsinge kom i den forbindelse på landkortet, da vores lokale ørnepar blev fundet døde. Efter undersøgelse ved DTU kunne det, som frygtet, konstateres, at dødsårsagen var forgiftning ved det forbudte stof carbofuran. I rapporten kan artiklen af redekoordinator, Poul Rasmussen, læses på side 33.

I efteråret blev vi igen ramt af fugleinfluenza H5N8. En af de Havørne, som blev ramt, var GPS-ørnen 'Kim' fra reden på Lolland, hvorfra vi sender ØrneTV. Heldigvis blev vi forskånet for et alt for stort indhug i ørnebestanden.

Havørnereden på Lolland har fået nyt og bedre kamera i 4K-kvalitet. Der er i den forbindelse lavet en film fra opsætningen i december, som kan ses på følgende link <https://www.youtube.com/watch?v=J-KuQBZx5F4>. Her kan man få et indblik i, hvad det kræver at sætte sådan et kamera op. Det er helt unikt, at alle interesserede

kan følge livet i havørnereden, og interessen har været stigende de senere år. Her kan kameraet zoome og drejes, så det giver en særlig oplevelse af at komme helt tæt på. Blandt andet når ungen kæmper sig ud af ægget, kan vi se med fra første hul i skallen, til ungen er helt ude. Her har vi også erfaret, at hannen har deltaget i rugning om natten. Dette på trods af, at tidligere litteratur peger på, at det kun er hunnen, der ruger.

Begge havørneunger blev i 2020 ringmærket og udstyret med GPS-sendere.

Igen i år kan vi desværre konstatere at Kongeørnene ikke har nogen mærkbar fremgang. For første gang er der ved kongeørnene sat kameraer op for at overvåge og blandt andet blive klogere på den manglende ynglesucces.

Aldrig før er der blevet bygget så mange reder blandt Fiskeørnene. Desværre kunne succesen ikke følges op af en rekord i antallet af udføjne unger. Til gengæld kan livet i Fiskeørnenes rede i Gribskov følges på webkamera på Naturstyrelsens hjemmeside ved at følge dette link: <https://stream.webstream.dk/naturstyrelsen/>.

Der skal lyde en tak til alle, der har bidraget til udfærdigelse af årsrapporten med tekst såvel som billeder. En stor tak til alle frivillige, som har brugt tid og kræfter til fordel for vores ørne, og en særlig tak til Rasmus Romme for at sørge for at løse alle de praktiske udfordringer i forbindelse med webkameraet.

God læselyst!

“
**Carbofuran-
forgiftningerne har
optaget os meget.
Det er fuldstændig
uacceptabelt og
ulovligt, at nogle
bevidst efterstræber
ørnene**
”

Kim Skelmose

Kim Skelmose
Leder af Projekt Ørn

FISKEØRNEN | 2020

Otte par fik tilsammen tre, måske fire unger på vingerne

AF LEIF NOVRUP,
ARTSCARETAKER FOR FISKEØRN

Der blev i 2020 registreret det højeste antal reder med Fiskeørne nogensinde i Danmark – nemlig hele 10 reder. Fire i Nordsjælland, en på Midtsjælland, en i Klosterheden, en i Estvadgård Plantage, en i Nationalpark Thy samt to i Midtjylland. Men det blev et dårligt yngleår, hvad angår flyvefærdige unger. To kom på vingerne i Gribskov og en på Midtsjælland. En flyvefærdig unge i Klosterheden ser

desværre ud til at være præderet, så kun tre unger i hele landet er set flyve.

I Nordsjælland fandtes to nye reder, men meget tyder på, at den ene rede er bygget af parret fra Harager Hegn. Det er også glædeligt endelig at få bekræftet et nyt ynglefund på Midtsjælland. Det er længe ventet. Det kan vi takke vakse ornitologer for.

Der er siden 1994 kommet mindst 78 unger på vingerne.

Igen i 2020 er der set oversomrende Fiskeørne, hvis adfærd kunne tyde på ynglefund, men trods søgen efter reder her, blev ingen fundet. Blandt andet ved Rørbæk Sø i Midtjylland og Hejrede Sø på Lolland.

Fiskeørn med fisk ved Flyndersø. Foto: Keld Christensen

YNGLESUCCESS OG PRODUKTIVITET FOR FISKEØRN, PANDION HALIAETUS

Nr.	Lokalitet	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total	
F01	Estvadgård Plantage	2	0	3	0	BT	BT	1	1	0	BT	BT	0	2	3	2	3	0	3	3	0	BT	0	3	3	3	1	BT	28	
	Viborg					BT	BT	2																					2	
	Strødam Reservatet 1															BT													0	
F02	Klosterheden 1																		2	2	2	2	0	1	1	2	1	0	13	
F03	Gribskov 1																		BT	2	2	0	BT	2	2	BT	3	2	13	
F04	Klosterheden 2																					BT	2	0	2	0			4	
F05	Plantage ved Tværmose																				1								1	
F06	Stråsø Plantage																						BT						0	
F07	Klosterheden 3																							BT					0	
F08	Midtjylland																								3	0	3	3	0	9
F09	Gribskov 2																									BT			0	
F10	Nationalpark Thy																									2	BT		2	
F11	Nordsjælland																												0	0
F12	Midtsjælland																												1	1
F13	Strødam Reservatet 2																												BT	0
F14	Nørlund Plantage																													0
	Unger i alt	2	0	3	0	0	0	3	1	0	0	0	0	2	3	2	3	0	5	7	5	2	2	9	8	8	10	3	73	
	Besatte lokaliteter (BT, Æg, unger)	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	3	4	4	5	6	5	6	6	8		
	Redelokaliteter kun med fugl/fugle (F, FF)																													
	Unger per besat territorium	2	0	3	0	0	0	1,5	1	0	0	0	0	2	3	1	3	0	1,67	2,33	1,25	0,5	0,4	1,5	1,6	1,3	1,7	0,38		

Antallet af besatte territorier og udflyvne unger hos danske Fiskeørne. Opgørelsen følger internationale standarder for rovfugleforskning. For nærmere detaljer se side 20-21.

Number of occupied territories and fledglings at Osprey nests in Denmark. The inventory complies with the International Standards for Monitoring of Birds of Prey. For details please see pages 20-21.

OBSERVATIONER PÅ LOKALITETERNE

Jylland

F01 Estvadgård Plantage

AF LEIF NOVRUP
REDEKOORDINATOR

Hannen ankom 25. marts. Det tidligste nogensinde.

Desværre var redetræet væltet i en storm i februar, så gode råd var dyre. Som nyt redested valgte han det højeste træ tæt på det væltede træ. En frisk rødgran med mange kogler og en tæt top med sidegrene. Her blev den ene gren efter den anden smidt ned, og det lykkedes efterhånden at få en ganske pæn rede ud af det. Dog dækket af grønne grene udenom.

Hunnen blev først set 6. april, da hun hjalp med til at bygge. En parring blev set 8. april, men så forsvandt hun.

14. april formede hannen redeskål, og reden var nu så høj, at hannen kunne ses, når han stod på reden, dog lidt gemt bag grangrene. En ny hun kom til, og en parring blev forsøgt, men hun lagde sig ikke til at ruge. Hun var i området hele resten af april og et stykke ind i maj. Men der blev stadig ikke ruget.

Hannen blev ved med at komme med grene til reden helt hen til 31. juli. Den sidste Fiskeørn blev set 14. oktober med fisk i bugten ved redestedet.

F02 Klosterheden 1 (gamle rede)

AF SVEND AAGE KNUDSEN
REDEKOORDINATOR

De første observationer blev gjort allerede 22. marts, da der ved den gamle rede var ankommet en han, som havde påbegyndt redebygning i samme træ som året før, skønt reden der var blæst ned i vinterens løb. 4. april så jeg også hunnen, som hjalp med færdiggørelse af reden. Kort efter blev æglægning/rugning påbegyndt. Jeg tilså reden hen over foråret og kunne konstatere, at der var én unge.

Ultimo juni så jeg ungen, der gjorde flyveøvelser i reden. Først i juli var der en periode med megen blæst og regn, og da jeg sidst i uge 28 tilså reden, var der ingen unge. Jeg kontaktede en biolog ved Naturstyrelsen, og han sendte en drone hen over reden. Den var tom og bar ikke spor af ungen. Samme dag var der to ørne i området ved reden.

Vi håber at ungen er kommet på vingerne, men kan ikke sige det med sikkerhed, da Fiskeørnene ikke blev set siden. Meget tyder desværre på, at det er gået galt, da Fiskeørnene har bygget en ny rede cirka 750 meter sydøst for den gamle. Altså en frustrationsrede.

F04 Klosterheden 2 (den opsatte rede)

AF SVEND AAGE KNUDSEN
REDEKOORDINATOR

Her sad der også en Fiskeørn 22. marts. Om det var en han eller hun blev ikke konstateret. Jeg så ørnen i området et par gange de følgende to uger. Derefter blev der dødt derude. Formentlig den først ankomne ørn, som ventede på en mage.

Ørnene har været flittige gæster på et dambrug i udkanten af skoven. Dambrugsejeren er blevet pålagt at opsætte træde over dambruget. Efter aftale med ham fik han det udsat, så det ikke blev sat op før efter ørnernes yngletid. Nu er det etableret. Jeg var ude hos ham 17. september, og han fortalte, at ørnen/ørnene nu var begyndt at tage fisk fra hans put and take-sø, og det er en god nyhed. Dambrugsejeren er glad for ørnene og lovede at sætte lidt ekstra fisk ud i søen til næste år.

F08 Midtjylland

AF HANS KNAKKERGAARD,
REDEKOORDINATOR

Der blev set Fiskeørn omkring redestedet i sidste halvdel af marts, men det var først 4. april det lykkedes at se Fiskeørn ved reden. Begge ørne sad i redetræet. Der blev den følgende tid bygget på reden. Hunnen blev set flere gange ligge i reden, og fra 24. april lå hun fast på reden. 31. maj var der unge(r) i reden, og 1. juni sås hunnen fodre en unge i reden.

Fiskeørnereden i Klosterheden, efter den blev forladt. Dronefoto: Naturstyrelsen Vestjylland

Desværre så jeg fredag 12. juni ingen ørne ved reden, ej heller i området. Om aftenen så jeg en flyve forbi reden og ud af området igen. Der var noget, der var gået galt. Jeg gav besked til dem, jeg har kontakt med fra skoven og blev kort efter ringet op af en af dem. Jeg havde før nævnt, at det kunne være en god ide at topkappe nogle træer, så der altid var alternative redemuligheder for ørnene. Skoven ville godt stå for topkapningen, og allerede tirsdag 16. juni mødtes jeg med skovfogeden og to topkappere i skoven.

Der blev topkappet to fyr og to graner, og der gik ikke mange dage, før Fiskeørnene benyttede sig af tilbuddet. Søndag 28. juni så det ud til, at de var begyndt at bygge en frustrationsrede i en af de topkappede graner. Da topkapperne havde ladet nogle grene ligge i toppen af træerne, var jeg lidt usikker på, om det var rigtigt, men det viste sig snart, at den var god nok. De valgte at bygge frustrationsreden i en topkappet gran, der står næsten lige ved siden af den 'gamle' rede (10 meter). Efterfølgende blev der bygget lidt på reden af og til. Jeg så 24. juli og 15. august en ørn komme med en gren til reden, men ellers så jeg ikke meget til ørnene, efter at reden var blevet præderet.

Det skal nævnes, at topkapperne så et æg i den forladte rede, da de topkappede et af træerne, der stod i nærheden af reden, og at jeg har set et duehøgepar i området. Når der lå et æg i reden, var det nok ikke mærkeligt, men snarere Stor Hornugle eller Duehøg, der havde været på spil.

Jeg så sidst en fiskeørn onsdag d. 26. august.

Til slut er det naturligt at sige tak til skovejeren, og de folk jeg har kontakt med i skoven. Tak for

topkapningen, imødekommenhed, samarbejde og interesse for at beskytte og værne om fiskeørnene.

F14 Nørlund Plantage

AF NIELS PETER BRØGGER,
REDEKOORDINATOR

12. august opdagede jeg en fiskeørnerede i toppen af en udgået gran. Reden var der ikke i vinter og i foråret, så den var ny. Jeg så dog ingen Fiskeørne, men en henvendelse til skovfogeden Hans Jensen gjorde, at han 17. august så en Fiskeørn sidde i en gran cirka 100 meter fra reden. Siden så han den hver dag og afspærrede vejen forbi reden, da det netop var tyttebær-weekend, og alle måtte køre på skovvejene. Han var indstillet på at lave en platform et sted mellem de høje graner, hvorfra man i sikker afstand kan følge Fiskeørnene, når de forhåbentlig vender tilbage i 2021.

F10 Nationalpark Thy

AF JENS JØRGEN ANDERSEN,
REDEKOORDINATOR

Fiskeørnene ankom samme dag, nemlig 18. april. 24. april ses parring og påbegyndelse af redebygning på den nye rede, efter at den gamle var blæst ned i løbet af vinteren. I maj ses der stadig parring, og den nye rede færdigbygges. 13. maj ses hunnen ligge på reden.

1. juni og i dagene derefter ser jeg til reden, men fuglene er desværre ikke at se ved reden længere. Stedet besøges flere gange i løbet af juli, men stadigvæk ingen ørne i området.

Flere besøg i august viser at begge fugle er kommet tilbage, og de udbygger reden flere gange, inden de forlader stedet lidt ind i september. Alt tyder derfor på at fuglene er klar til en ny sæson i 2021.

Sjælland

F03 Vandmosen, Gribskov 1

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Webcam har fungeret hele ynglesæsonen 2020, og det har endnu engang givet nogle meget præcise data.

Hunnen ankom lidt usædvanligt dagen før hannen. Hun ankom 4. april og hannen 5. april. Alt var fra starten helt uproblematisk med kurtisering, parring og æglægning. Æggene blev lagt henholdsvis 18., 21. og 24. april.

Helt fra starten af rugetiden blev hunnen generet af en Natugle, som angreb stort set hver aften og nat, hvilket gjorde, at hunnen blev slået omkuld og en enkelt gang røg et af æggene ud til siden, hvor det lå uden at blive ruget på i fem timer, til hannen fik skubbet ægget ind til de øvrige. Det var formentlig forstyrrelsen af Natuglen, der var årsag til, at det ene æg (formentlig det først lagte) ikke klækkede. De to øvrige æg klækkede henholdsvis 27. og 28. maj.

Den første flyvetur for de to unger var henholdsvis 18. og 19. juli.

Hunnen fodrede fortsat ungerne, indtil de kunne æde selv og flyve med fisken. Hun blev set sidste gang 24. august. Hannen og de to unger blev sidst set 30. august.

Gennem yngleperioden har der jævnligt været forstyrrelser af dels Natuglen dels mennesker, som har overtrådt afspærringen, samt fremmede Fiskeørne, som er fløjet ind over reden. Der er nu i alt opfostret 13 Fiskeørne i dette territorium siden 2011.

“

Helt fra starten af rugetiden blev hunnen generet af en Natugle, som angreb stort set hver aften og nat

”

F09 Harager Hegn, Gribskov 2

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Denne rede er bygget i 2018 og har været holdt hemmelig til 2020, da Naturstyrelsen har afspærret en vej lige under reden.

Allerede 6. april ankom Fiskeørn han og hun til reden, og hannen fløj i guirlandeflugt med fisk for at imponere hunnen, som fløj ned på reden, og der var adskillige parringsforsøg.

De var da meget aktive i og omkring reden. Hunnen var dog som tidligere år meget ustabil i redeområdet og kunne kun observeres med flere dages mellemrum. Efter 27. april sås ingen af Fiskeørnene længere i området.

F11 Gribskov 3

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

6. maj observeredes en Fiskeørn i display, og 7. maj opdagede jeg en fiskeørnerede og to Fiskeørne, som parrede sig og byggede på en rede. 22. maj begyndte de at ruge, men

Musende Fiskeørn ved Stubbergård sø. Foto: Keld Christensen

fra 30. maj blev det mere sporadisk. 3. juni blev parret forstyrret af en fremmed Fiskeørn, og derefter rugede de ikke længere. Parret forsvarede dog området til slutningen af august.

F13 Strødam Reservatet 2

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

I løbet af vinteren blev der topkappet et par graner med henblik på ynglende Fiskeørn. 16. juli opdagede en fotograf, at to Fiskeørne var i gang med at bygge rede i en af topkappingerne. Parret fortsatte med at bygge og forsvarede området ind i august.

F12 Midtsjælland

AF HANS OLRİK,
REDEKOORDINATOR

Jeg blev 16. maj af Henrik Dahl gjort opmærksom på et muligt ynglefund af Fiskeørn i området øst for Gyrstinge Sø. Henrik Dahl havde set fiskeørnehannen med redemateriale. 18. maj fandt jeg reden i en 30 meter høj Nordmannsgran med knækket top i en juletræsplantage med enkelt-

stående træer, der har fået lov at passe sig selv i årtier. Området virker meget jomfrueligt med minimal færdsel af mennesker. Jeg fik kontakt til administrerende godsforvalter af området Bo Jung, som har været den direkte årsag til, at området nu fremstår så uberørt. Han var meget glad for oplysningen om ynglende Fiskeørn og indstillet på, at ørnene skulle have absolut ro.

Selve reden synede ikke af meget set nedefra; den faldt næsten naturligt sammen med den fordybning, som var opstået ved den knækkede trætop. På grund af den store fordybning i reden var det svært at observere æg og unger. Forældrefuglene var meget observante og udskældende, hvis de opdagede mig. Selv på cirka 500 meters afstand (på åben mark) gik hannen på vingerne. Jeg fandt dog til sidst et observationssted inde i skovområdet, hvor jeg ikke forstyrrede. Omkring 1. august så jeg en unge flyve af reden, og 19. august så jeg igen med sikkerhed ungen flyve ved Gyrstinge Sø. Redestedet er hemmeligt, men der bliver spurgt meget ind til området på grund af de mange observationer i 2020.

KONGEØRNEN | 2020

Der er nu fem par Kongeørne i Danmark og en enlig på et territorium. Tre af parrene yngler med succes og får i alt fire unger. To af parrene yngler i den samme skov – Tofte Skov. Et par har ikke ynglet. Der blev anvendt redekameraer ved rederne i Store Vildmose, Høstemark Skov og Tofte Skov. I 2019/2020 har Danmark i øvrigt haft besøg af flere unge Kongeørne end normalt. Det er måske et resultat af gode ynglesæsoner i Sverige og Finland i 2019.

Observationer på lokaliteterne

K05 Store Vildmose

AF EINAR FLENSTED-JENSEN
REDEKOORDINATOR

Det blev ikke til yngel i Store Vildmose i 2020. Hannen, som er 8k, har været på lokaliteten siden 2016, vedligeholder trofast de to reder i Ørnefæner, høres kalde og er meget aktiv med guirlandflugt i vinter- og forårsmånederne, men forgæves. Kongeørnehunnen fra 2018 og 2019 blev sidst set i maj 2019, og

der er ikke jagttaget andre hunner i området.

K03 Hals Nørreskov

AF HANS CHRISTOPHERSEN
REDEKOORDINATOR

Parret består af en hun, der har været den samme, siden Kongeørn ynglede i området første gang i 2004, og en han, der kom til i januar 2019. De har været på plads hele året og byggede mindst to nye reder i løbet af vinteren og valgte en af disse. Denne er placeret mindre end 12 meter fra to andre reder. Parret har nu

bygget mindst 10 reder i skoven. Parret får en unge (formentligt han), der farveringmærkes 3. juni. Ungen flyver fra reden i juli og er set i skoven under indsamling af byttedyr 9. juli og 12. august.

Der er nu kommet 17 unger på vingerne i skoven i perioden 2007 til 2020.

Ungen fra 2019, der faldt ned sammen med reden sidste sommer og knækkede flere svingfjer, har opholdt sig omkring skoven siden og er sidst set i juni. Dens tilstand var på det tidspunkt ikke god.

K06 Hals Sønderskov

AF JAN TØTTRUP NIELSEN
REDEKOORDINATOR

Ungen fra 2019 ses i skoven frem til 23. januar. Parret, som begge fik en GPS-sender på og blev mærket med danske ringe i 2015, er de samme som i 2019 og bruger i 2020 samme rede.

Parret får en hununge, der som 55 dage gammel blev farveringmærket 7. juni. Ungen ses i skoven under indsamling af byttedyr 9. juli og 12. august.

tale om prædation eller anden årsag, blev der i 2020 i begyndelsen af februar opsat et vildtkamera ved reden. Reden var da forsynet med friske grene. Billederne viste efterfølgende, at det gamle ynglepar i starten opholdt sig på reden en stor del af tiden, men der blev ikke lagt æg. Midt i april opgav parret og var ikke længere på samme måde bundet til stedet. Der er tale om gamle fugle, hunnen er mindst 24 år og hannen 22 år. Kan det tænkes, at alderen er årsag til manglende frugtbarhed?

K02 Høstemark Skov

AF THORKILD LUND
REDEKOORDINATOR

Parret benyttede samme rede som i 2019, men for fjerde år i træk bliver der ikke ynglet i Høstemark Skov.

I fjorten år i træk lykkedes det kongeørneparret i Høstemark Skov at opfostre en flyvedygtig unge, men de seneste fire år er noget gået galt. Et par af årene er der fundet æggeskaller i reden og for at undersøge, om der har været

Tofte Skov

AF TSCHERNING CLAUSEN
REDEKOORDINATOR

Der er nu to par Kongeørne i Tofte Skov, idet det nye par, der første gang blev set i juni 2019, har opholdt sig i skoven lige siden.

K07 Tofte Skov SV: Allerede i begyndelsen af februar blev det opdaget, at det nye kongeørnepar havde etableret sig i skovens sydvestlige område. Her havde de gang i en parring og havde taget et tidligere redetræ fra 2014 i brug

og bygget ny rede. Ørneparret blev set over skoven ved flere lejligheder i foråret, og ved første besøg ved reden var der ingen tvivl om, at der var unge(r) i reden, selvom vi ikke så nogen. Det gjorde vi så 30. maj, hvor vi fik set to dunede unger i reden.

3. juli var så dagen, hvor ørneungerne skulle ringmærkes og have påsat GPS-sender. Vores ringmærker benyttede lejligheden til at indsamle bytterester. Der er desværre flere tamhøns fra en nærliggende hønsefarm, og midt under ringmærkningen kom en af de gamle ørne ind over reden og 'droppede' en høne ned blandt os.

K04 Tofte Skov NØ: Det 'gamle' par blev set for første gang 3. februar nær reden, og der var lagt nye grene på reden. 9. marts blev ørnene set parre sig på reden, hvilket gav lidt optimisme. 18. april blev begge ørne set i redeområdet. Ved næste besøg 19. maj blev ørnene set lette fra redeområdet, men der er ikke noget, der tyder på, at reden bliver benyttet. Efterfølgende viste redekameraet dog, at der er blevet lagt to æg i reden. Så det blev kun til et yngleforsøg i år.

YNGLESUCCES OG PRODUKTIVITET FOR KONGEØRN, AQUILA CHRYSÆTOS

Nr.	Lokalitet	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
K01	Tofte Skov NØ	0	2	1	1	1									0	0	1	1	1		0	1	2	0	11
K02	Høstemark Skov					0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	14
K03	Hals Nørreskov									0	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	0	2	1	1	17
K04	Overgaard										0	1	0												1
K05	Store Vildmose																		0	1	0	0	0	BT	1
K06	Hals Sønderskov																					1	0	1	2
K07	Tofte Skov SV																							2	2
Unger i alt		0	2	1	1	1	1	1	1	1	2	4	2	2	2	2	4	4	3	3	0	4	3	4	48
Besatte lokaliteter (BT, Æg, unger)		1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	3	3	2	3	3	3	3	4	3	4	5	5	6	
Lokaliteter kun med fugl/fugle (F, FF)																									

Antallet af besatte territorier og udflyjende unger hos danske Kongeørne. Opgørelsen følger internationale standarder for rovfugleforskning. For nærmere detaljer se side 20-21.

Breeding success and number of fledglings at Golden Eagle nests in Denmark. The inventory complies with the International Standards for Monitoring of Birds of Prey. For details please see pages 20-21.

FOKUS PÅ KONGEØRNE REDEFOTOGRAFERING HELT TÆT PÅ

Automatiske kameraer ved danske Kongeørnes reder skal kaste lys over lav ynglesucces. Det sker på baggrund af nordiske erfaringer med elektronisk overvågning, og ørnene ser ikke ud til at reagere på udstyret.

Adult han Kongeørn på rede i Høstemark Skov, februar 2020.
Foto: Jan Tøttrup Nielsen og Hans Christophersen/Vildtkamera

AF JAN TØTTRUP NIELSEN OG HANS CHRISTOPHERSEN

På baggrund af gode erfaringer i de andre nordiske lande med kameraovervågning af Kongeørnereder har vi i denne sæson påbegyndt et projekt med denne form for overvågning ved udvalgte danske reder af Kongeørn.

Det lykkes meget hurtigt at få opbakning fra DOF, Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen samt ikke mindst Aage V. Jensens Fonde, som ejer arealer med tre af de fem danske ynglepar. Baggrunden for projektet er at blive klogere på årsagen til manglende yngel hos specielt et af parrene de senere år. Desuden vil projektet kunne give fornyet viden via aflæsning af mærkede ørne for derigennem at kunne se,

om der sker udskiftning fra år til år, samt bidrage til viden om ørnenes ynglebiologi (f.eks. æglægnings-tidspunkt, rugning, klækning og dødelighed blandt unger), fødevalg og mængde og i den forbindelse være med til at supplere den traditionelle fødeundersøgelse – se blandt andet artikel i denne årsrapport.

Der blev i februar sat kameraer op ved rederne i fire territorier – et i Store Vildmose og tre i Lille Vildmose, fordelt med et i Høstemark Skov og to i Tofte Skov. Der er brugt vildtkameraer af en type, der tager fotos af aktiviteter i reden med faste intervaller. Usikkerheden i den forbindelse i denne første sæson var batteriernes levetid og pladsen på kameraets SD-kort. Denne uvished viser

sig desværre velbegrunder, idet alle kamera-kort var enten fyldte eller batterier flade på forskellige tidspunkter i april. Alligevel har projektets første år givet mange brugbare informationer.

Analyse af billederne

Der ses ikke på noget tidspunkt, at de gamle ørne reagerer på de opsatte kameraer. På flere lokaliteter var ynglefuglene allerede tilbage på reden få timer efter opsætningen. Der er indsamlet i alt 23.727 billeder til analyse.

I Store Vildmose er der kun en han til stede gennem hele perioden. Den forbereder to reder i området, forer endda den ene med plastic – en adfærd der ikke tidligere er kendt – og gør i øvrigt ihærdige forsøg for at hidkalde en hun, hvilket desværre ikke lykkes. Hannen har været alene i området siden efteråret 2019.

I Høstemark Skov i Lille Vildmose er det gamle par på plads straks efter opsætning af kamera. De to fugle ynglede første gang i skoven i 2003 og er efterhånden 22 og 24 år gamle. De seneste tre år er der dog ikke kommet unger i skoven. Det samme sker desværre i år. Mens vi i tidligere år har konstateret, at parret har lagt æg, viser det sig – trods i øvrigt ret normal yngleadfærd – at der tilsyneladende ikke bliver lagt æg i reden. Så efter en del aktivitet omkring reden opgiver parret helt i april. Det er uvist, hvad den manglende æglægning skyldes, men fuglenes efterhånden ret høje alder kan spille ind. Det er dog kendt, at væsentligt ældre ørne kan yngle.

I Tofte Skov er der i år to par – et par i den nordøstlige del, som nu har ynglet i skoven siden 2017 og et nyetableret par i den sydvestlige del, der første gang blev set i skoven i 2019. Forventningerne var størst til det erfarne par, og de

lagde også det første æg allerede 25. februar og det næste seks dage senere. Perioden mellem de to æg er her længere end normalt. Alt kører som det skal, så længe kameraet optager billeder. Desværre viser det sig sidst i maj, at yngel er opgivet, og der har ikke været unger i reden. Årsagen forbliver uafklaret. Begge fugle er i øvrigt ringmærket og fuglene er søskende – begge fra Hals Nørreskov.

Mere held er der hos det nye par i skoven. Sidst i maj ses to unger i reden, men da ungerne påtænkes gps-mærket, tjekkes kamera først, da disse er store nok, hvilket først sker den 3. juli. Her forsynes kamera med nye batterier og nyt kort. I yngleperiodens første del følges parret på fotos i knap to måneder. Hannen viser sig at være ringmærket, givet Hals Nørreskov ungen fra 2016, mens hunnen måske er fra det tidligere ynglepar, hvor hannen blev skudt i 2015/2016. Æglægningen finder sted relativt sent – i den sidste uge i marts, hvilket ikke er unormalt for førstegangsynglende. Efter at kameraet er genopsat, dokumenteres blandt andet de sidste to uger af ungerens tid i reden med mange spændende informationer – ikke mindst hvad fødesammensætningen angår. Desværre viser det sig, at en væsentlig del af føden består af hvide italienerer – altså høns, givet fra et nærliggende økologisk hønseri. Harer, rådyrkid, vandrotte, fasaner og en yngre mårhund står også på menuen. I øvrigt er det hunnen, der bringer al føde til reden, hvilket er ret normalt. Hannen fanger dog givet en stor del af byttedyrene. Ungerne forlader reden med tre dages mellemrum i perioden 14. til 17. juli.

Andre iagttagelser

Mest bemærkelsesværdigt er i denne sammenhæng et besøg af en adult Havørn på reden, hvor

“

Mest bemærkelsesværdigt er i denne sammenhæng et besøg af en adult Havørns på reden

”

der senere kom unger. Ellers iagttages meget liv i rederne tidligt i sæsonen, hvor mange fugle lukrerer på ørnenes indsamling af redemateriale. Således forsynes flere arter sig her med ting til egne reder. Det gælder Ravn, Huldue og et bredt spekter af småfugle – ikke mindst spætmejsler.

Samlet konklusion

Resultaterne af denne den første sæson med kameraovervågning giver mange spændende informationer om ørnene og deres yngleadfærd. En af de væsentlige opgaver for kameraerne er registrering af byttedyr for at supplere den traditionelle fødeundersøgelse og se hvor mange byttedyr, der leveres og hvor ofte. Der blev selvsagt kun registreret byttedyr i den ene rede i Tofte Skov. I alt bliver der registreret 22 byttedyr på 14 dage.

Projektets fremtid

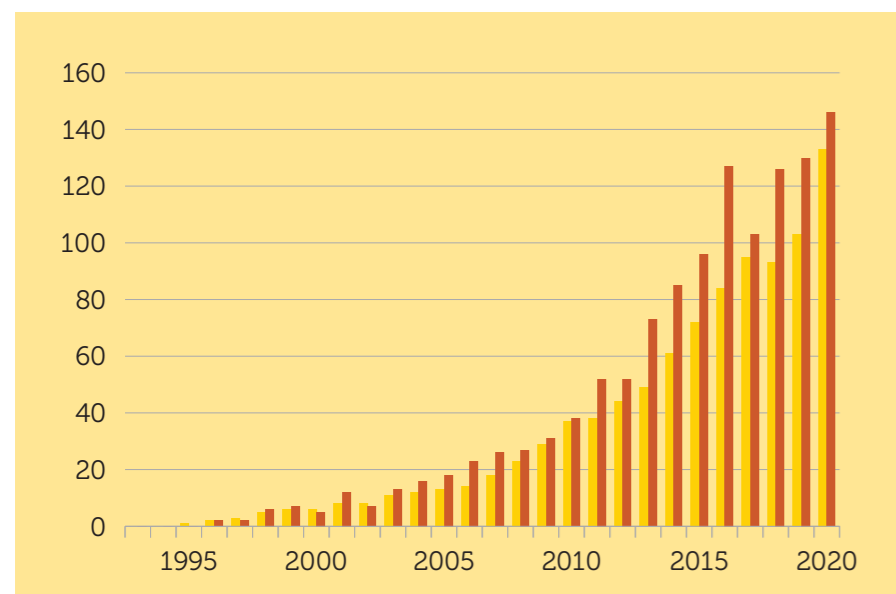
Denne sæson med kameraovervågning har givet mange spændende informationer fra de fem reder, men selvfølgelig også frustrationer i form af manglende dokumentation af væsentlige dele af yngleperioden. Projektet videreføres i den kommende sæson på en måde, så de nævnte udfald elimineres. Vi ser frem mod yderligere informationer og ny viden om de danske Kongeørne.

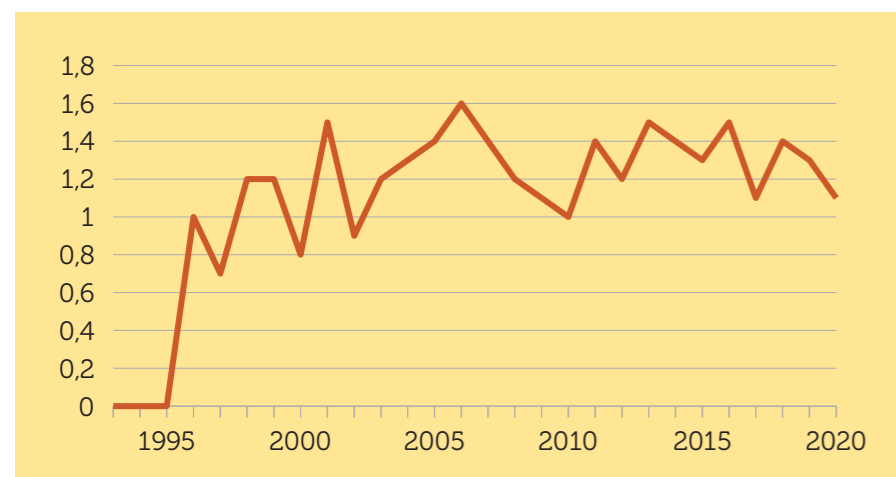
HAVØRNEN | 2020

Et år med 29 nye redefund og næsten 150 udflyjne unger. Havørnene breder sig og indtager Danmark i stadig højere tempo.

Antal besatte reder (lyse søjler) og flyvefærdige unger (mørke søjler) af Havørn registreret i Danmark 1993-2020.

Number of occupied nests (pale columns) and yearly totals of fledged White-tailed Eagles (dark columns) in Denmark 1993-2020.

Det gennemsnitlige antal flyvefærdige unger per besat redelokalitet i Danmark 1993-2020.

The average number of fledged juveniles per occupied breeding location of White-tailed Eagle in Denmark 1993-2020.

AF KIM SKELMOSE,
LEDER AF PROJEKT ØRN,
OG OLE FRIIS LARSEN,
ARTSCARETAKER FOR HAVØRN

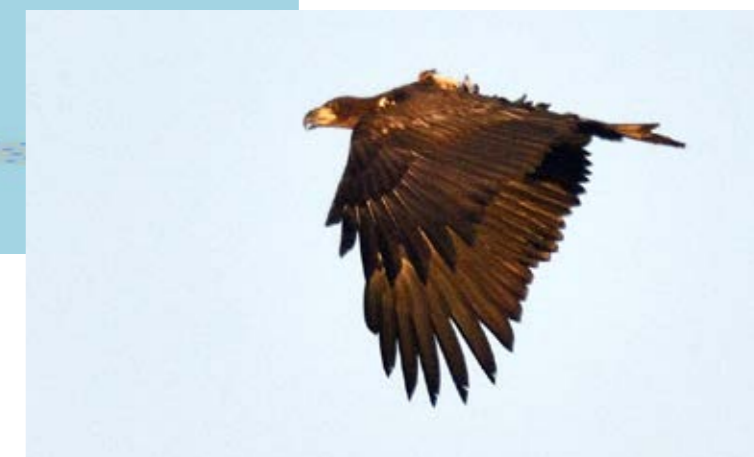
Fund af 29 havørnereder på nye lokaliteter i 2020 er et markant udtryk for, at bestanden har fået solidt fodfæste i Danmark. Havørnene breder sig stadig, og nogle steder opstår der trængsel. Etablerede par må give plads til nye par, der udspringer af årgange med stadig flere unger, som klarer sig igennem til at blive ynglemodne. Intet tyder på, at fugleinfluenza, coronastrømme af mennesker i landskabet og andet kan true bestanden nævneværdigt, selv om vi hører kedelige eksempler om mangel på respekt for ørnene ved rederne.

Indberetningerne fra redekoordinatørerne viste, at der var ynglepar ved mindst 133 reder. Det er en fremgang på 30 fra 2019, og der kom 148 unge ørne ud at flyve fra rederne mod 132 i 2019. Definitionen på ynglepar i Projekt Ørn svarer til kravene hos vores nordtyske kolleger og indebærer, at der skal være et yngledygtigt par, som minimum er gået i gang med at bygge en rede.

Det gennemsnitlige antal unger for par med ynglesucces har derimod været faldende de seneste år fra 1,5 unger per rede i 2018 over 1,3 i 2019 og 1,2 i 2020. Gennemsnittet for alle år, siden Havørnene genindvandrede til Danmark er 1,4 unger per par med ynglesucces. Faldet ligger dog inden for den variation, som også ses for alle årene. Der er således ingen grund til at tro, at der er tale om andet end normale svingninger.

GPS-kort over 'Kim' og 'Romes' bevægelser i redeområdet efter udflyvningen. Ringmærkning af 'Romme'. 'Romme' over Gedser Odde på sin første længere tur ud af redeområdet. Foto: Ole Friis Larsen

TV-ØRNE POPULÆRE SOM ALDRIG FØR

DOF ramte plet midt i en coronatid med levende billeder direkte fra naturen.

AF BJARNE GOLLES,
KIM SKELMOSE
OG OLE FRIIS LARSEN

DOF's direkte tv fra en af Projekt Ørns havørnereder har efterhånden kørt i en del år. I 2020 blev der imidlertid set på ØrneTV over 2,5 millioner gange; en markant fremgang i forhold til 975.000 gange i 2019. Målingen viser 'unikke ip-adresser', som kan registrere den samme person i få minutter mange gange på en dag, og samtidig vise en børnehave eller skoleklasse på 25 i flere timer som et enkelt besøg samme dag.

Vi kan derfor ikke vide med sikkerhed, hvor mange mennesker, der har set ØrneTV i 2021. Der er sikkert en del gengangere, men vi ved også, at der er børnehaver og

skoleklasser, som har fulgt ørnene på fælles skærme. Det store antal besøg giver dog grundlag for at antage, at flere hundrede tusinde mennesker på et eller andet tidspunkt har set DOF's tv-ørne live på en skærm for at følge direkte med i livet på reden i Fugleværnsfondens reservat ved Saksfjed-Hyllekrog på Sydjylland.

ØrneTV har vist sig både at være en fantastisk mulighed for at studere ørnens liv på reden og en vigtig kanal til oplysning om Havørne med kommentarfelter på tv-siden, hvor vi kan besvare spørgsmål og følge folks reaktioner på blandt andet ringmærkning og GPS-sendere.

Begge unger på reden blev i 2020 forsynet med såvel farveringe som

GPS-sendere både for at følge ørneungernes eventuelle reaktioner og for at give et åbent indblik i, hvordan det arbejde foregår. Langt de fleste reaktioner var nysgerrige og positive. Efter at redekameraet blev lukket, fortsatte vi med at vise Projekt GPS-Havørns daglige kort på ØrneTV-siden og besvare spørgsmål.

Det gav et indblik i, hvordan de to unge ørne 'Kim' og 'Romme' blev længe i redeområdet, før de søgte ud i verden. Mange fik kendskab til ørnelivets risici, da hunnen 'Kim' blev fundet omkommet 9. november, og en undersøgelse viste, at hun var død af fugleinfluenzaen H5N8.

De næste sider:
Fotos fra ØrneTV

1. maj, de to ørneunger er et par uger gamle. Den adulte hun i parret fodrer omhyggeligt begge unger ved at bruge næbbet som pincet. Udviklingen foregår meget hurtigt, og der er tydelig forskel på ungerne, selv om aldersforskellen kun er ganske få dage.

28. maj, ungerne er cirka 7 uger gamle. Det er den adulte hun i parret, der er sammen med dem på reden.

15. april. En af ørneungerne er netop kommet ud af ægget og er ikke tør endnu. Den store kom et par dage før.

1. juli, de to ørneunger er cirka 11 uger gamle. Det er hunnen 'Kim' til venstre og hannen 'Romme' til højre.

10. juli, hannen 'Romme' er cirka 13 uger gammel. 10. juli, hannen 'Romme' er cirka 13 uger gammel.

YNGLESUCCEES OG PRODUKTIVITET FOR HAVØRN, HALIAEETUS ALBICILLA

Nr.	Lokalitet	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total	
1	Hejrede Sø	F	F	0	F	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	0	0	1	2	2	39	
2	Bankel Sø				1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	1	0	1	0		1	2	31	
3	Hostrup Sø				1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1	2	0	2	2	2	BT	2	2	3	0	1	37	
4	Arreskov Sø						2	1	0	2	2	2	1	2	2	3	1					BT	2	2	1	1	1	1	1	27	
5	Præstø Fjord				F	F	BT	1	0	2	0	2	2	2	3	0	2	0	0	1	1	2	1	3	2	2	2	2	0	30	
6	Gavnø						F	BT	BT	F	0	2	2	1	2	2	0	0	1	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	22	
7	Roden Skov									1	BT	1	2	1	0	1	2	2	0	2	0		1	0	1	1	2	2	1	20	
8	Tystrup Sø									2	F	1	2	3	3	2	2	3	2	2	3	3	3	2	2	1	2	1	2	41	
9	Østlolland									1	1	0	1	0	1	2	2	1	0	0	0									9	
10	Skarresø											BT	0	1	2	1	2	1	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	28	
11	Skast											0																			
12	Langeland I												0	F																	
13	Enehøje, Nakskov										F	F	BT	BT																	
14	Haderslev													0	1	2	1	2	2	3	1	1	2	1	0	1	1	1	2	21	
15	Volshave													2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	2	2	0	2	1	0	23	
16	Bognæs														BT	2	2	0	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	28	
17	Stensby Skov														0	2	2	1	2	0	2	3	3	3	2	2	2	3	2	29	
18	Tofte Skov														F	F	BT	BT	1	1	F	3	BT	2	2	2	1	2		14	
19	Rågø															BT	F			F	2	2	2	1				1	2	10	
20	Midtfalster															1	F	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	22	
21	Sydlige Jylland															2	F													2	
22	Salten Langsø														F	F	0	2	2	2	2	1	2	2	0	2	2	2	0	17	
23	Knuthenlund																1	BT	1	0										2	
24	Esrums Sø																BT	BT	BT												
25	Solkær Enge																1	2	1	2	3	3	2	2	3	2	3	0	2	26	
26	Tissø																BT	2	1	2	2	3	3	2	2	F	2			19	
27	Langeland II																0	1	2	2	3	2	2	0	2	0	2	2	2	20	
28	Ormø/Glænø Fredskov																1	0	1	1	1	0	2	3	0	2				11	
29	Knuthenborg																1	3	0	2										6	
30	Møn																	2	1	2	BT	1	2	1	1	BT	2	0	F	12	
31	Humleore Skov																	2	2	2	0	2	1	BT	2	2	3	2	2	20	
32	Nejede Vesterskov																	1	2	2	0	2	BT	2	2	1	2	2	2	18	
33	Skanderborg Sø																	2	0	2	2	2	3	3	0	2	3	2	/	21	
34	Østerild Plantage																				BT										
35	Sorø																	BT	BT	1	1	BT	F	1	1	0	1		0	F	5
36	Hesede Skov																			0	2	0	0	0	2	2	1	2	0	BT	9
37	Borris Hede																			2	0	F	3	1	1	2	2	2	2	2	17
38	Hyllekrog																					0	2	2	2	2	2		0	2	15

Tabellerne på disse sider er udarbejdet af Lars Ulrich Rasmussen efter internationale standarder i rovfugleforskning. Disse standarder har i årtier været benyttet i forbindelse med danske rovfuglestudier.

Breeding succes and productivity among Danish White-tailed Eagles. This follows international standards for raptor survey.

Reference: Steenhof, K. S. & I. Newton: Assessing Nesting Success and Productivity, in: Bird, D. M. & K. L. Bildstein (editors): Raptor Research and Management Techniques. - Raptor Research Foundation 2007.

Score	Aktivitet	Notering	Beskrivelse
1	Fugl(e) til stede	F, FF	Når der ses 1 eller 2 fugle flere gange i løbet af yngletiden i området.
2	Besat territorium	BT	Fugle til stede og redebygning set, fuglene sidder på reden.
3	Æglægning	Ægl	Hvis der observeres rugende fugle, og der er set æg i reden, friske æggeskaller under reden eller andet, der tyder på at der er lagt æg.
4	Redeunger set	0,1,2,3	Der er observeret 0, 1, 2, 3 unger i/på reden, før de er udflyvningsparate. Havørneunger flyver fra reden, når de er 10-11 uger gamle, cirka 70 dage.
5	Udflyjne unger	0,1,2,3	Der er set 0, 1, 2, 3, udflyjne unger på/ved reden.

Nr.	Lokalitet	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
39	Leammer																		0	0	F	F	F							
40	Æbelø																	F	0	2	1	2	2	2	2	BT	2	2	1	16
41	Brandsbøl Skov																		BT	2	1	0	0	F	F	F	F	F	3	
42	Tranekær																		0	0	0	F	2	2	2	0	0	2	0	8
43	Brøns Skov																		1				F	1	2	BT	1	1	2	8
44	Genner																	F	F	1	2	2	1	2	1	2	BT	1	1	13
45	Wedellsborg																			BT	2	2	2	BT	1	1	1	1	1	11
46	Østerild Plantage																			BT	BT	F	0	2	1	1	1	2	F	7
47	Kertinge Nor																				F	0	2	2	2	2	2		2	12
48	Vorsø																				0	1	2	2	2	2	2	1	1	13
49	Hestehave, Tåsinge																				F	1	2	1	1	F	1	0	2	8
50	Kippinge																				2	2	2	2	2	BT	1	F	/	11
51	Nysted																				BT	BT	1	2	2	0	BT	BT	0	5
52	Sortemosen																				0	2	2	0	3	1	0	2	1	11
53	Løgismose																				1	0	1	2	2			F	/	6
54	Ravnholt																				2	3	2	2	3	0	2	2	2	18
55	Saltbækvig																				BT	1	0	1	2	0	2	3	2	11
56	Stignæs																				1	2	2	1						6
57	Hvidkilde Sø																				BT	F			BT	2	2	2	2	8
58	Rands Fjord																				F	BT	1	1	2	2	2	2	0	10
59	Filsø																					1	1	0	2	0	2	0	2	8
60	Nordskoven																					BT	1	1	1	1	1	2	2	9
61	Rugaard, Djursland																					2	0	2	2	2	2	1	2	13
62	Brændegårds Sø																		BT	1	2	2	2	1	0	3	2	2	2	19
63	Oremandsgård Skove																					BT	2	2	2	2	2	2	1	13
64	Dybsø																					2	2	2	2	3	BT	2	2	15
65	Tempelkrog																						0	0	1	2	2	1	1	7
66	Romsø																						0	2	2	2	2	BT	BT	8
67	Vennerlund Sønderkov																					2	1	BT	2	1	1	2	9	
68	Vintersborg Skov																					1	2	1	BT	1	1	3	9	
69	Ribe																					0	BT	2	BT	2	2	2	8	
70	Skjoldenæsholm																						BT	BT	2	1	1	2	F	6
71	Vest Stadil																						0	F			F	/		
72	Skovballe																						BT	1	2	0	3	2	1	9
73	Vemmetofte Strandkov																							2	2	1	1	2	1	9
74	Krakadal, Gribskov																							1	1	1	1	2	2	8
75	Broløkke																							BT	1	0	0	0	0	1
76	Bøtø																							1	2	1	BT	1	F	5
77	Bodilsker Plantage																							BT	1	0	0		F	1
78	Ulkerup Skov																							1	1	2	2	0	2	8
79	Sakskøbing																							1	?	BT		1		2
80	Hovslund																							2	1	2	2	1	1	9
81	Østfalster																							BT			F	BT	BT	
82	Tange Sø																							1	1	1	0	BT	BT	3
83	Skaføgaard																							2	2			1	2	7
84	Keldskov																							1		0	1	2	1	5
85	Pulverskoven/Mjang Dam																								1	1	1	2	2	7
86	Nakkebølle																								2	2	1			5
87	Basnæs Skov																								2	2	0		0	4
88	Viuf																								1	2				3

Nr.	Lokalitet	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total	
89	Roskilde Fjord Midt																							2	2	1	0	1	6		
90	Rosningen Skov																								0	BT	1	1	0	2	
91	Egå Engsø																								2	2	1	0	0	5	
92	Allindemagle Skov																								2	2	1	2	1	8	
93	Tingdal Plantage																								1	BT			F	1	
94	Endelave																								2	0	0	2	2	6	
95	Giesegård Gods																								2	2	2	2	2	10	
96	Torbenfeldt Gods																					BT	BT	BT	BT	1	1	1	1	2	6
97	Theilsskov, Østerskov																								1	1	1		/	3	
98	Estvadgård Plantage																								1	2	1	1	1	6	
99	Varde																								1	?				1	
100	Damsbo																								2	1	BT	0	/	3	
101	Avnø Fjord, Vordingborg																									0		F	/		
102	Dornæs, Lolland																									1	1	0	/	2	
103	Auderød Skov, Frederiksværk																									0	1	1	BT	2	
104	Rødby Fjord, Lolland																									1	BT	F	0	1	
105	Øland Skov, Aalborg																									1	2	2	2	7	
106	Hesselbjergskov, Kalundborg																									1	2	0	0	3	
107	Føns plantage, Fyn																									1	2		/	3	
108	Sødal Skov, Viborg																									1	0	2	2	5	
109	Brahesborg, Assens																									1	1	2	2	6	
110	Erholm Gods, Fyn																									1	2	2	/	5	
111	Sydthy & Thisted																									1				1	
112	Holchenhavn, Fyn																										BT	1	1	2	4
113	Marielund Skov, Kalundborg																										2	3	2	7	
114	Tarup-Davinde, Fyn																										2	0		2	
115	Rye Sønderkov, Silkeborg																										2	3	2	7	
116	Kællerød Skov, Næstved																										0	F	BT		
117	Suså, Næstved																										BT	0	BT		
118	Ærø																											BT	1	2	3
119	Høstemark Skov, Lille Vildmose																										0	1	2	3	
120	Kongelunden, Armager																											1	0	0	1
121	Saltholm																												1	1	
122	Aagaard, Kalundborg																											3	2	2	7
123	Ulbølle, Svendborg																											1	1	2	
124	Geels Å, Odense																											2		2	
125	Ølene, Bornholm																											1	F	1	
126	Kongens Kær, Vejle																											1	2	3	
127	Egebjerggård, Nordfyn																											0	1	1	
128	Samsø																									BT	BT	2	2	1	5
129	Magleby Skov, Stevns																											2	0	2	
130	Tommerup, Fyn																														
131	Krenkerup, Lolland																											1		1	
132	Vilsted Sø, Vesthimmerland																											2	1	3	
133	Skovsbo, Kerteminde																											2	2	4	
134	Gyllingnæs, Odder																											1	BT	1	
135	Nyskov, Middelfart																												1	1	
136	Kogsbøl, Tønder																												1	1	
137	Skaføgaard, Djursland																														
138	Gallehus, Tønder																												1	0	1

Nr.	Lokalitet	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
139	Lodbjerg, Thy																										2	1	3	
140	Viskum, Viborg																									FF	FF	BT		0
141	Fussing Sø																												2	2
142	Jægerspris, Frederikssund																												2	2
143	Vålse Vesterskov, Guldborgsund																												2	2
144	Søbysøgaard Mose, Faaborg-Midtfyn																												BT	
145	Fjellebro Gods, Faaborg-Midtfyn																												/	
146	Trustrup Skov, Kalundborg																													
147	Løgismose II, Assens																												1	1
148	Ny Stenderup, Faaborg-Midtfyn																												2	2
149	Vomme Sø, Nyborg																												2	2
151	Fjellebro Syd, Faaborg-Midtfyn																												2	2
152	Farum Sø, Furesø																													
153	Vejlelme, Thisted																												0	0
154	Korsør Klarskov, Slagelse																												1	1
155	Rømø Lakolk, Tønder																												BT	
156	Brandsø, Middelfart																												BT	
157	Ryeng, Halsnæs																													
158	Sønder Vilstrup Skov, Kolding																												1	1
159	Gisselfeld Kloster, Faxe																												2	2
160	Kristiansholm, Næstved																												1	1
161	Amstrup Søer, Lemvig																												0	0
162	Hestø, Lolland																												2	2
163	Ernebjerg																												BT	
164	Stærmose, Assens																												BT	
165	Halkær Sø, Aalborg																												1	1
166	Næsbyholm Storskov																												2	2
167	Gammel Køgegaard																												2	2
168	Hejls Nor, Kolding																												1	1
169	Tofte Skov 2, Mariager																												1	1

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
1 Lokaliteter kun med fugl/fugle (F)	1	1		2	1	1			1	2	1		1	1	2	4	2	1	1	6	5	2	2	1	1	2	7	9	57
2 Fugle tilstede og redebygning (BT)						1	1	1		1	1	1	1	1	2	4	5	2	2	7	6	5	9	3	11	8	5	13	88
3 Antal lokaliteter med yngleforsøg	0	0	1	2	3	4	5	5	8	7	10	11	12	13	16	19	24	35	36	37	43	56	63	82	85	85	98	120	880
2+3 Antal besatte lokaliteter i alt	0	0	1	2	3	5	6	6	8	8	11	12	13	14	18	23	29	37	38	44	49	61	72	85	96	93	103	133	968
Unger i alt			0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	52	52	73	85	96	127	103	129	134	148	1231
Unger per yngleforsøg			0,0	1,0	0,7	1,5	1,4	1,0	1,5	1,0	1,3	1,5	1,5	1,8	1,6	1,4	1,3	1,1	1,4	1,4	1,7	1,5	1,5	1,5	1,2	1,5	1,3	1,2	1,4
Unger pr besat lokalitet			0,0	1,0	0,7	1,2	1,2	0,8	1,5	0,9	1,2	1,3	1,4	1,6	1,4	1,2	1,1	1,0	1,4	1,2	1,5	1,4	1,3	1,5	1,1	1,4	1,3	1,1	1,3

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	i alt kuld	i alt unger	
0-kuld		1		1			2		2	3	2	2	1	2	5	10	7	8	5	9	7	7	16	10	19	16			
1-kuld			2	2	2	3	1	4	3	2	2	3	2	5	7	9	12	7	10	11	14	20	25	30	31	32	33	272	272
2-kuld					2	2	2	4	2	4	7	6	6	9	10	8	13	21	15	19	28	32	45	35	40	45	56	411	822
3-kuld									1		1	3	1		2		1	4	8	5	4	4	1	6	4	1	46	138	
Unger		0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	52	52	73	85	96	127	103	128	132	148	729	1231

OBSERVATIONER PÅ LOKALITETERNE

Mange flere mennesker i skovene på grund af pludselige coronanedlukninger satte afspærringer under pres og medførte flere steder en del uro ved ørnereder i yngletiden. Forløbet viste behovet for mere viden om hensynsfuld færdsel i naturen.

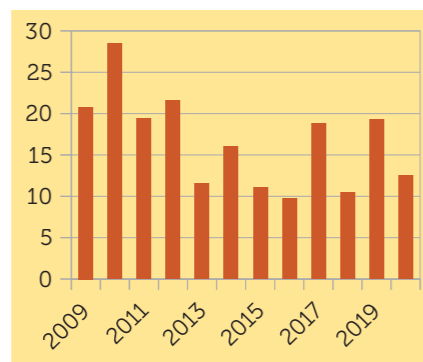
AF OLE FRIIS LARSEN,
ARTSCARETAKER FOR HAVØRN

Pladsen er blevet strammere i årsrapporten, men alle indberetninger bliver læst og gemt til senere brug. Trods coronapres på naturen, redestyrt i storme og andre problemer, dokumenterer indberetningerne, at Havørnene klarer sig godt på rederne.

Grafikken med søjlerne på denne side viser endda færre mislykkede yngleforsøg end i flere andre år.

Vi havde bedt om oplysninger til at give et indtryk af forholdet mellem reder med beskyttelseszoner og reder uden særlige hensyn. Det kom der ikke i tilstrækkeligt omfang, men efterhånden som antallet af ynglepar er steget, er der blevet mange flere ubeskyttede reder, end der er med offentlige afspærringer.

Til gengæld er der mange indberetninger fra redekoordinatører om øget færdsel tæt på rederne og mangel på respekt for de afspærringer, der stadig findes. Her er nogle citater fra indberetningerne, som belyser individuelle forskelle på Havørnene, som nogle steder ser ud til at have opgivet på grund af forstyrrelser, mens andre tilsyneladende ikke har ladet sig anfægte og har fået unger på vingerne.

Antal reder med mislykkede yngleforsøg i procent af det samlede antal registrerede reder med ru-gende Havørne og/eller unger.

Number of failed breedings in percent of the total number of nests with registered incubation and/or chicks.

“

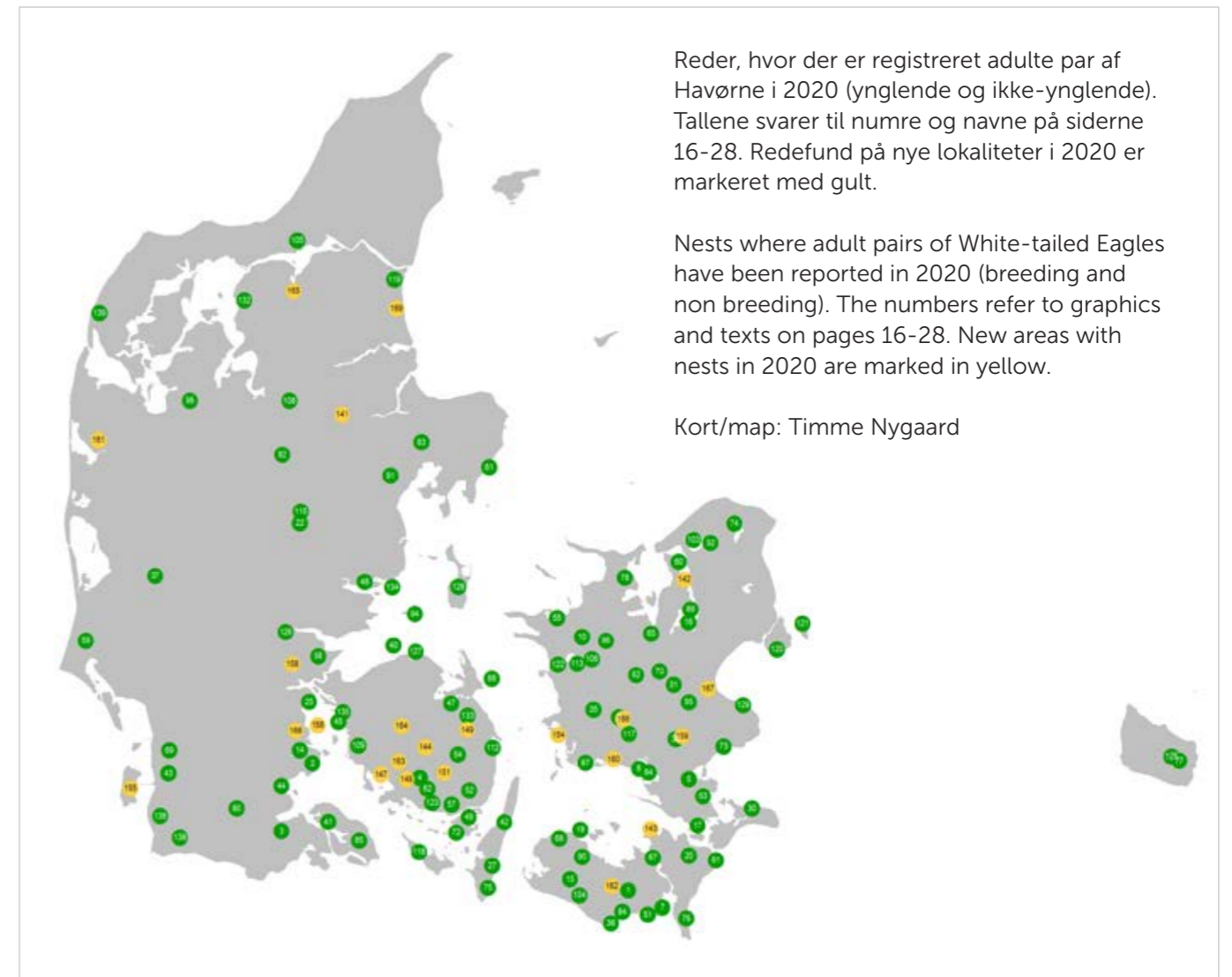
Nogle ryttere troede fejlagtigt, at spærringen var ment som springbræt og red glade og højt snakkende på stien forbi reden. Dette vænnede Havørnene sig hurtigt til

”

005 Præstø Fjord, Ronny Sørensen: "Rugning indledtes 8. marts i den gamle rede. Efter cirka tre uger var reden forladt. Parret var derefter i en periode på cirka 14 dage ikke at observere i området. Selv om området omkring reden er tydeligt mærket med adgang forbudt, blev dette ikke overholdt. Der var rigtig mange mennesker i skoven, både gående og cyklende. Skytten har fundet tydelige cykelspor meget tæt på reden, selv om der ikke er nogen offentlig sti. Ligeledes har gående tydeligt overtrådt færdsel bag skiltene. Skytten henvendte sig til nogle, der kom fra det afspærrede område, og gjorde dem opmærksom på afspærringen. Svaret var, at de i radioen havde hørt, at der var så mange ørne nu, så om de gik der eller ej, var da lige meget".

016 Bognæs, Bent Bardtrum: "Ørnene fik to unger. Corona og det gode vejr fik rekordmange mennesker til Bognæs. Desværre også besøgende, der ikke respekterede skiltningen omkring redestedet".

059 Filsø, Karin Gustausen: "Med et stort grantræ blokerede Naturstyrelsen for færdsel ad en sti, der går meget tæt på reden. Dette har givet fred og ro for ørnene i yngletiden. Stien bliver også brugt som ridesti. Nogle ryttere troede

fejlagtigt, at spærringen var ment som springbræt, og red glade og højt snakkende på stien forbi reden. Dette vænnede Havørnene sig hurtigt til".

095 Giesegård, Flemming Rasmussen: "Det skønne ørnepar fik endnu engang to unger på vingerne til trods for massiv tilstedeværelse af alt for mange mennesker under coronahelvedet".

109 Brahesborg, Søren G. Nielsen: "En enkelt dag blev der set en del passerende, men dette vurderes at være en "spidsbelastning" (weekend, først på eftermiddagen, første dag med flot sol og så måske forstærket

af coronahjemmetid). Generelt vurderes passerende ikke at have betydende stressende effekt".

120 Kongelunden, Stefan Stürup: "Havørnene fik ikke unger på vingerne i år. De flyttede til en ny rede, der desværre ligger tæt ved en trampesti, så der har været mange folk tæt forbi reden, hvilket nok har fået dem til at opgive forsøget. I slutningen af april blev en ørn set flyve mod Kongelunden med en hornfisk i klørerne, hvilket indikerer at der var en unge i reden, men få dage senere sad begge fugle ved Sydvestpynten selvom det regnede hele dagen, og de var så vidt vides ikke tilbage i reden siden. I disse dage blev fugle-

kiggere og fotografer flere gange set på trampestien ved reden, den ene gang havde fotografer taget opstilling ved reden og sad og ventede på et godt billede. Jeg er ikke i tvivl om at forstyrrelser har været et problem for ørnene i år".

Til sidst er der lige plads til at nævne, at det ikke kun er mennesker, der kan forstyrre så meget, at Havørne opgiver at yngle. Ved rede **138 Gallehus** blev parret i 2020 generet voldsomt af en ung et år gammel Havørn både på reden og i det hele taget, og det var tilsyneladende den, der gjorde, at parret slet ikke kom i gang med at lægge æg og yngle. De lokale ørnefolk gav 'curlingbarnet' øgenavnet 'Teeny'.

HAVØRNE VERSUS KONGEØRNE KAN DE TO ARTER EKSISTERE SAMMEN?

Undersøgelse af byttedyr skal give en ide om, hvorvidt den lille enklave af Kongeørne vil kunne overleve Havørnenes stadige fremgang i Danmark

AF JAN TØTTRUP NIELSEN

Efter at de to toppredatorer Havørn og Kongeørn genindvandrede som danske ynglefugle i henholdsvis 1995 og 1998, har jeg tænkt, at det vil være en oplagt mulighed at se på, hvordan de to arter interagerer med hinanden. Det vil være spændende at se, hvad en eventuel konkurrence mellem de to arter har af betydning for de to bestandes udvikling og muligheder i et tæt befolket, industrialiseret landbrugsland. Kan de leve sammen, eller vil den ene udkonkurrere/fortrænge den anden? Derfor påbegyndte jeg i 2017 et forløb med titlen: 'Er der konkurrence mellem Kongeørn og Havørn i Nordjylland?' I det følgende fremlægges nogle af de første resultater.

Selvom de to arter genetablerede sig som danske ynglefugle næsten samtidig, er havørnebestanden vokset eksponentielt fra et par i 1995 til mere end 130 par i 2020. Modsat er Kongeørnenes bestand kun vokset langsomt fra et par i 1998 til fem par i 2020. Havørnenes hovedudbredelse har været Sjælland, Fyn (og øerne omkring) og det sydøstlige Jylland, men de senere år er bestanden ekspanderet mod nord og vest. Frem til 2007 var der ikke registreret ynglende Havørne i Nordjylland, dog med forekomst af en del ikke ynglende fugle. Fra 2008 begyndte de første Havørne at yngle i de samme områder som Kongeørnene. Havørnebestanden er nu hastigt voksende i Jylland også i

områder, som der er håb om, at Kongeørnene ville brede sig til.

Materiale og metoder

I første omgang koncentrerer projektet sig om at se på fødekongurrencen både direkte og indirekte. Jeg har først og fremmest set på fødespektret: Er det de samme byttedyr, de har præferencer for, og fouragerer de i de samme områder?

Jeg har siden 2005 indsamlet føderester ved de danske kongeørnereder og har et godt billede af, hvad de danske Kongeørne lever af i yngletiden (se Nielsen 2018). Siden 2015 har jeg også samlet føderester ved havørnelokaliteter i det samme område. For at minimere forstyrrelsen bliver der kun indsamlet byttedyr i forbindelse med ringmærkningen af unger (mindst fem uger gamle), igen 2-3 uger efter at ungerne har forladt reden og ved 2-4 besøg med 3-4 ugers mellemrum i perioden august-november. Antallet af de sidste besøg afhænger af, hvor længe der er unger nær reden, for Kongeørns vedkommende typisk frem til september-oktober.

I forbindelse med ringmærkningen og det første besøg efter at ungerne har forladt reden (se figur 1), bliver reden grundigt undersøgt for føderester og området i en radius af 100-200 meter fra reden skannes for byttedyrsrester. 1-2 uger efter at ungerne har forladt reden, bringes der hos Kongeørnen ikke flere byttedyr til reden, men byttedyrene afleveres uden

for reden (egne data). I 2020 blev der også indsamlet data via opsatte vildtkameraer (se anden artikel i denne årsrapport). For at undgå dobbeltregistrering indsamles eller destrueres alle rester og gylp. De artsbestemte byttedyr noteres med dato, art, alder og køn. Alder for fugle noteres som fuld udvokset, nyudfløjne og redeunger. Pattedyr angives som fuldt udvoksede eller unger. Hvis det er muligt, angives en måned for, hvornår byttedyret blev taget. Arterne bestemmes ud fra fjer, hår, kranier, føde, brystben og andre knogler. Ved arter med flere individer bestemmes de ud fra de enheder, der er flest af. For fugle er det typisk brystben, ben og fjer. For Hare og Rådyr typisk ben. Kongeørnegylp består af hår, små knoglerester og ubestemmelige fjer, som det oftest er umuligt at artsbestemme, i havørnegylp findes også rester af fisk.

De enkelte byttedyr omregnes til biomasse; fugle efter vægtangivelser i Snow & Perrins (1998) og pattedyr efter angivelser i Aulagnier et al. (2008). Vægten for fisk og unger af pattedyr skønnes ud fra deres størrelse/alder, vurderet ud fra størrelse af ben, kranier og andre skeletdele.

Data – foreløbige resultater

Der er stor forskel på, hvad de enkelte par af både Kongeørn og Havørn lever af, afhængig af lokaliteten og af de enkelte individer. Først og fremmest afhænger det af hyppigheden af de enkelte arter af byttedyr på lokaliteten, men også tilgængeligheden af arterne

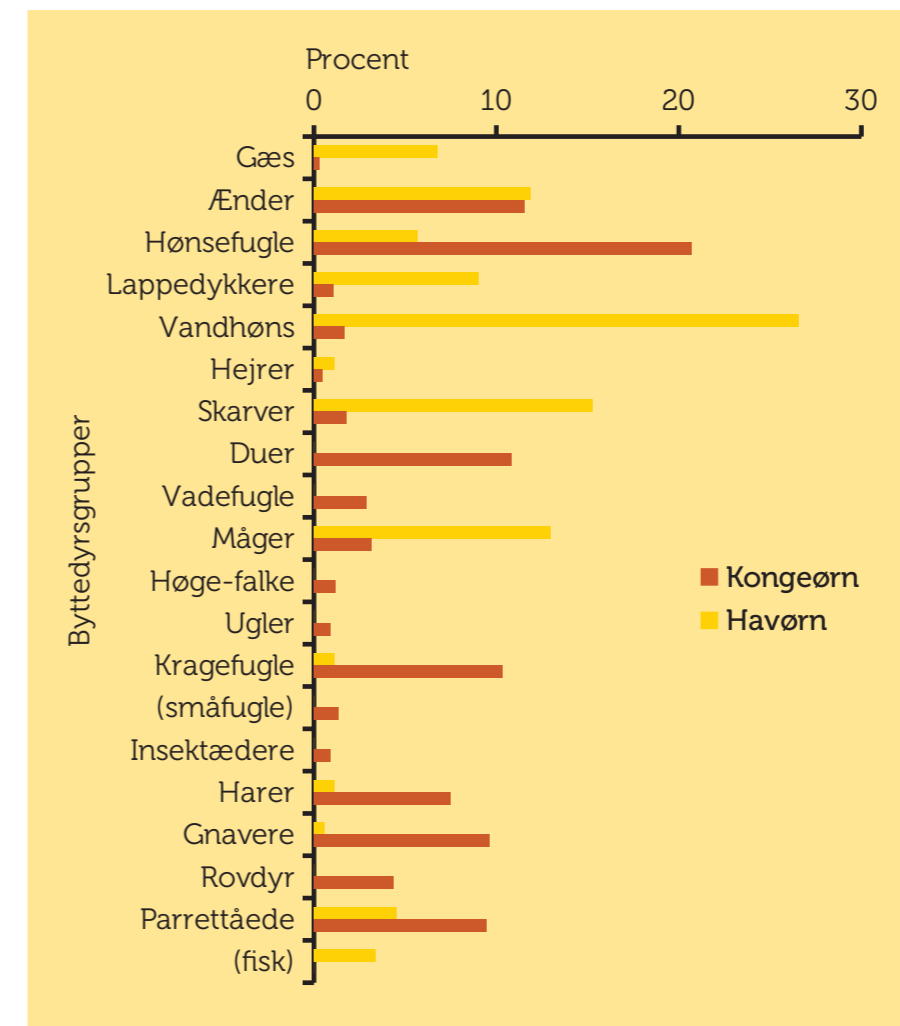
spiller en stor rolle, og noget tyder på, at nogle individer specialiserer sig mere eller mindre i enkelte byttedyrsarter.

Der er nu (2003-2020) indsamlet 2.275 byttedyr fordelt på mindst 82 arter hos Kongeørn (syv lokaliteter) og 454 byttedyr fordelt på mindst 49 arter hos Havørn (seks lokaliteter). Undersøgelsen dækker kun yngletiden, det vil sige fra februar til september-oktober. Føden i vinterperioden (udenfor yngletiden) er givetvis en noget anden, da arts-sammensætningen er forskellig i fourageringsområderne. Desuden lever begge arter af ørnene især om vinteren af ådsler.

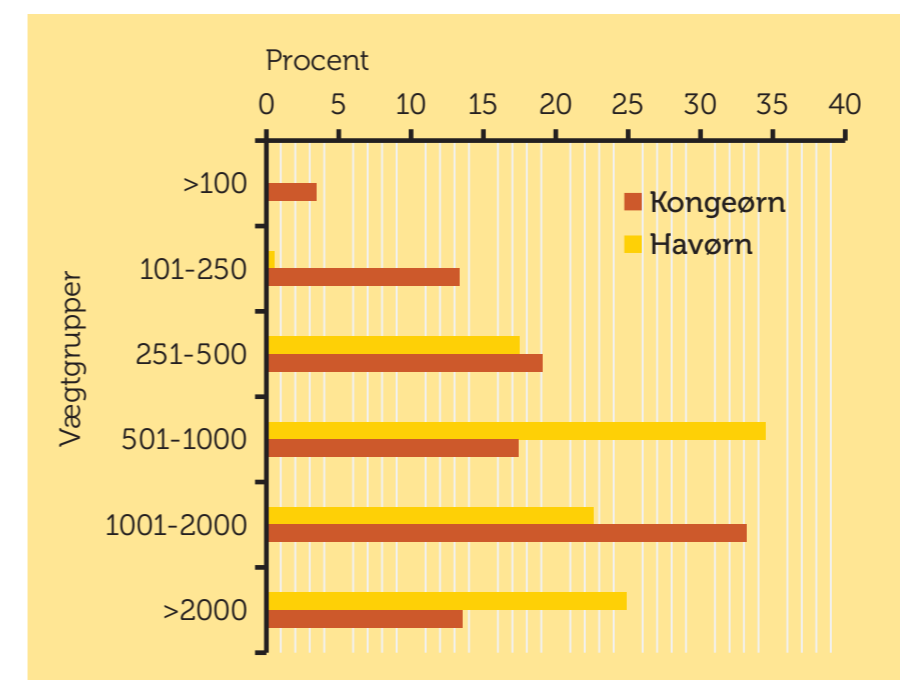
Foreløbig er de mest interessante data fra området Lille Vildmose, hvor der i 2020 ynglende to par Havørne og tre par Kongeørne. Her er et område på cirka 73 kvadratkilometer, hvor begge arter lever og finder/fanger deres føde. Havørnen fouragerer også en del ved kysten/havet ud for Lille Vildmose, mens Kongeørnen stort set ikke kommer uden for ovennævnte område. Ud over ynglefuglene er der i perioder flere ikke ynglende individer af begge arter i området (Havørn op til 12, Kongeørn 1-3).

I Lille Vildmose er der registreret 666 byttedyr fordelt på mindst 64 arter hos Kongeørne og 177 byttedyr fordelt på mindst 21 arter hos Havørne. Den eneste type af byttedyr, der ikke overlapper, er fisk, som kun er fundet ved Havørne. Byttedyrsoversigten viser, at de to arter fouragerer meget de samme steder og har mange ens byttedyr (figur 1, side 31). Generelt tager Havørnenes større byttedyr end Kongeørnen (figur 2, side 31), mens Kongeørnen formår at tage byttedyr, som er hurtigere. Kongeørnen er en mere effektiv jæger og har derved et større spektrum af byttedyr. Det, der hovedsagelig gør, at de to arter i Lille Vildmose

FIGUR 1 BYTTEDYR EFTER TYPE

FIGUR 2 BYTTEDYR EFTER VÆGT

Øverst: Havørnerede i Oksholm Skov 2019, byttedyrene er blandt andet Rådyr og Blishøne. Nederst: Kongeørnerede i Tofte Skov NØ 2019. Byttedyrene er blandt andet Rådyr, Vildsvin, Pindsvin og Skovhornugle.

Foto: Jan Tøttrup Nielsen

skarvkolonien ved Tofte Sø, som i 2002 var på 4.043 par og i 2020 på kun 186 par.

Det interessante er, om en af arterne klarer sig bedre end den anden i konkurrencen. I de følgende år fortsætter indsamlingen af byttedyr, men jeg vil også undersøge byttedyrenes bestandsudvikling i området samt se på, hvordan de to arter fordeler sig i området som ynglefugle, og hvordan reproduktionen er. Fokusområdet vil fortsat være Lille Vildmose, da det endnu er det eneste sted, hvor begge ørnearter yngler og fouragerer i det samme område. Det forventes dog, at der inden for få år vil etableres sig ynglende Havørne på to andre Kongeørnelokaliteter.

REFERENCER

Aulagnier, S., P. Haffner, A.J., Mitchell-Jones, F. Moutou & J. Zima 2008: Mammals of Europe, North Africa and the Middle East. A&C Black Publishers Ltd, London.

Nielsen, J. T. 2018. De danske Kongeørnes fødevalg i yngletiden 2005-16 [Prey selection by Danish Golden Eagles *Aquila chrysaetos* during the breeding season, 2005-2016] (with a summary in English). Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 112:11-18.

Snow, D.W. & Perrins, C.M. 1998: The birds of the Western Palearctic, Concise Edition vol. 1 & 2 Oxford University Press, Oxford, UK

fouragerer på mange af de samme byttedyr, er, at der på grund af habitatens mange byttedyr (især fugle), der er knyttet til vand. Det gør, at der i Lille Vildmose i nogen grad er en konkurrence om byttedyrene.

2020 er det første år med tre par Kongeørne og to par Havørne. Der kan måske være et par Havørne mere, men så er der også fyldt op. Det blev i 2020 til to udflyjende unger hos Kongeørnen (et kuld) og tre udflyjende unger hos Havørnen (to kuld), det vil sige, at der er 10 ynglefugle, deres unger (i 2020 fem) og eventuelle ikke ynglende

individer, der fouragerer i samme område. Dette har uden tvivl stor indflydelse på byttedyrenes adfærd og levevis i området. Prædation har indflydelse på antallet af individer for de arter, det går ud over, men bare tilstedeværelsen af de store toppredatorer har også indflydelse på byttedyrsbestanden, da det stresser dem voldsomt, og mange opgiver at yngle eller flytter.

Dette medfører, at antallet af byttedyr både direkte og indirekte påvirkes af tilstedeværelsen af de to arter, hvilket betyder, at der bliver færre byttedyr, jo flere ørne der er. Et godt eksempel er for eksempel

FORGIFTNING ET SORT ÅR FOR TÅSINGES HAVØRNE

Tre fund af fem døde Havørne samt en Rød Glente, en Musvåge og flere andre dyr i løbet af få måneder i 2020 viste sig at være endnu en serie drab på fredede fugle med det forbudte stof carbofuran. Sagen er stadig uopklaret.

AF POUL RASMUSSEN,
REDEKOORDINATOR PÅ TÅSINGE

Som en del af den positive fremgang for landets havørnebestand kunne vi i 2012 konstatere Tåsinges første forsøg på redebyggeri ved Lunckerisskoven. Der var ingen ynglesucces det år – men selvom parret flyttede rede til Hestehave-skoven ved Valdemar Slot i 2013, kunne vi allerede samme år se Tåsinges første hjemmeproducerede havørneunge i umindelige tider. Allerede året efter kunne man så konstatere, at endnu et par Havørne byggede rede i Skovballe-skoven på Sydtåsinge, og lige som det første par fik de deres første unge på vingerne året efter. Alt sammen en ubrudt succes – godt nok med enkelte år uden unger – men stadig med stabile par ved hver rede. En oplevelse som selvfølgelig har glædet os redekoordinatorene, men i høj grad også lokalbefolkningen på øen, som fulgte parrene med begejstring og beundring.

Men året 2020 skulle vise, at ikke alle delte denne begejstring.

Rød Glente giftdræbt

23. maj finder en lokal beboer en død Rød Glente ved Bregninge. En efterfølgende obduktion på DTU – Danmarks Tekniske Universitet – afslører, at glenten er forgiftet med carbofuran. I svælg på fuglen finder man 50-75 gram kød skåret i stykker på 1-2 centimeter, som

Læs videre på næste side

Øverst den først fundne døde Havørn 16. september 2020. Nederst den sidste døde Havørn, en hun på 3-4 år, fundet 13. november. Heldigvis var det ikke hunnen fra yngleparret. Foto: Lilly Sørensen og Poul V. Rasmussen

Den unge hun fra fundet
21. september 2020.
Foto: Poul V. Rasmussen

dem, ganske usandsynligt. Derfor var vi meget bevidste om at belyse sagen i medierne med foragt og afstandtagen fra både jægeres og ornitologers side.

Mareridtet ikke slut

Desværre var mareridtet ikke slut. Igen 13. november finder vi endnu en død Havørn under redetræet. Det viste sig at være en voksen hun, og frygten gik på, at det var hunnen fra ørneparret. Håbet havde nemlig været, at hvis hun var i live, kunne hun måske finde en ny han, så vi stadig havde et par på stedet. Heldigvis viste det sig ikke at være 'vores' hun, da halefjerens aftegning viste noget andet. Først 23. februar 2021 kommer resultatet fra DTU – og ikke uventet er denne ørn også forgiftet med carbofuran.

Af frygt for at der kunne ligge et forgiftet bytte i reden, fik vi allerede sendt en drone op til reden 23. oktober. Vi fandt kun et afpillet vingesæt med fjer og knogler fra en fasan og vurderede, at dette ikke kunne indeholde gift og foretog os ikke yderligere.

Bevågenheden lokalt omkring ørnene var og er stor. Hændelsen er blandt andet beskrevet på en lokal Facebookside, ikke mindst i håb om at det kunne føre til den/de skyldige. Dog ikke overraskende uden resultat. Lad os blot håbe, at det kan afskrække vedkommende fra gentagelser.

Det positive, som afslutning på denne triste historie, er dog, at der stadig er et ørnepar ved reden, og at de endå er set parre sig. Så forhåbentlig tegner fremtiden lys for vores havørnepar.

er blandet op med giften. En uhyggelig bevidst handling.

Carbofuran er et af de kraftigste pesticider, som har været ulovligt i EU siden 2008, men tidligere blev brugt i planteavl. Giftstoffet lammer åndedrættet hos de dyr, der indtager det og medfører døden inden for ganske få minutter. Det er et aktivt giftstof, som virker i adskillige måneder, efter det er lagt ud i naturen, og der skal kun ganske få gram til at dræbe de dyr, der indtager stoffet.

17. september er den gal igen. DOF Fyn bliver kontaktet, da man har fundet en død Havørn omkring en kilometer fra, hvor glenten blev fundet. Havørnen, som vurderes til at være en 2-3K fugl, ligger sammen med rester fra flere døde dyr og fugle, blandt andet Musvåge. Politi og medier bliver kontaktet og den døde ørn sendt til undersøgelse.

Massakre på lokale ørne

Allerede fem dage efter bliver jeg ved 15-tiden 21. september kontaktet af en lokal fotograf, Henning S. Hansen, som under redetræet i Hestehaveskoven har fundet endnu tre døde Havørne. Jeg kontakter den tidligere skytte,

Preben Sørensen, som vi, i de år vi har fulgt ørneparret her, har haft et usædvanlig godt samarbejde med. Det er tre fuldvoksne mænd, der med tårer i øjnene kan konstatere, at det er årets to unger og hannen fra parret, der ligger døde lige under reden. Det bliver starten på nogle meget hektiske uger.

Politiet bliver først kontaktet og afhenter fuglene til undersøgelse. Efterfølgende står diverse medier på spring for at dække sagen. At historien desværre viser, at der ikke er en stor opklaringsrate hos politiet i sådanne sager, gør det endnu mere vigtigt at bringe sagen op i medierne for at skabe bevågenhed hos politikere omkring faunakriminalitet. Sagens alvor underbygges af, at man allerede en uge efter får resultatet fra DTU – såvel den første døde Havørn som de tre under redetræet var forgiftede med carbofuran.

Den nye skytte, en nyuddannet kvinde, er grædefærdig, da jeg fortæller om det skete. Det er selvfølgelig oplagt at vende opmærksomheden mod dem, der opdrætter fasaner i området, men også alt for åbenlyst, og med det kendskab, jeg har til

Kontakter i Projekt Ørn

Projekt Ørns styregruppe består i 2021 af fire personer, og alle tre arter af ynglende ørne i Danmark er repræsenteret:

Kim Skelmose, leder af Projekt Ørn.
Telefon: 27 73 40 70
Mail: gestaltskelmose@gmail.com

Leif Novrup, artscaretaker for Fiskeørn i Danmark.
Telefon: 23 31 56 01
Mail: leifnovrup@pc.dk

Hans Christophersen, koordinator for Kongeørn.
Telefon: 23 71 31 54
Mail: hach@mail.dk

Ole Friis Larsen, artscaretaker for Havørn
Telefon: 40 91 80 71
Mail: ofl@mail.tele.dk

Kontakter uden for styregruppen:

Tscherning Clausen, artscaretaker for Kongeørn
Mail: tctscherning@gmail.com
Telefon: 98 31 73 54

Knud Flensted, biolog i DOF og kontaktperson i Fuglenes Hus for Projekt Ørn
Mail: knud.flensted@dof.dk
Telefon: 33 28 38 33

Ved fund af rede: Kontakt Projekt Ørn

Det er vigtigt, at Projekt Ørn får kendskab til fund af ørnereder, så vi kan følge bestandene af de tre arter. Brug mailadressen øverst på siden eller ring til et af medlemmerne i styregruppen.

Ved fund af syg eller død ørn: Kontakt Projekt Ørn

Ring 1812 til Dyrenes Beskyttelses Vagtcentral, hvis du er i tvivl om, hvad du skal gøre med en syg eller afkræftet ørn, eller kontakt nærmeste vildtplejestation, hvis du kender til den.

Fund af døde ørne kan meldes til myndighederne på Center for Diagnostik DTU, hvor de døde fugle også kan sendes ind til undersøgelse. Man kan finde en blanket og vejledning her: http://www.vildtsundhed.dk/doedfundet_vildt

Tag så vidt muligt billeder af både ørn og omgivelser ved mistanke om kriminalitet.

Under alle omstændigheder vil vi altid gerne have besked om syge og døde ørne. Kontakt et medlem af styregruppen i Projekt Ørn eller Knud Flensted i Fuglenes Hus. Vi hjælper også gerne med at håndtere sagen.

Vi regner Havørnen for genindvandret som dansk ynglefugl med tre par, som midt i 1990'erne fik unger ud at flyve fra reder ved Maribosøerne på Lolland samt Bankel Sø og Hostrup Sø i Sønderjylland, men faktisk er der taget flere tidligere tilløb.

Tegningen er lavet af kunstneren Jens Gregersen i 1979, da et par forsøgte at yngle i Søholt Storskov ved Maribosøerne. Når det ikke lykkede, var det måske, fordi ørnene dengang havde store mængder af miljøgifte som DDT og PCB i sig og lagde æg, som var gølle eller havde så tynde skaller, at de gik itu, når ørnene lagde sig på dem for at ruge.

Læs mere på www.dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening
- DOF BirdLife Danmark
Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00 – dof@dof.dk